

1. Mauzoleum Bitwy pod Ostrołęką (Forty Bema).

Usytuowane na terenie byłej prochowni wojsk carskich, który stał się polem bitwy między powstańczymi oddziałami pod wodzą gen. Jana Zygmunta Skrzyneckiego a oddziałami rosyjskimi pod dowództwem Iwana Dybicza. Bitwa z 26 maja 1831 r. należy do najkrwawszych starć powstania listopadowego, w których poległo 2 generałów, 11 wyższych oficerów, 35 niższych oficerów oraz 1832 podoficerów i żołnierzy polskich. Przeciwnik odniósł podobne straty. Decyzję o budowie pomnika-mauzoleum podjęto w 1929 r. przed zbliżającą się setną rocznicą bitwy. W konkursie na projekt monumentu zwyciężyła koncepcja Romualda Zerycha i Borysa Zinserlinga, a finansowaną w znacznej mierze z funduszy społecznych budowę rozpoczęto w kwietniu 1930 r. Na setną rocznicę w 1931 r. zdołano założyć fundamenty, w które wmurowano trumnę z prochami powstańców, a także ustawić żelazne belki - szkielet całej konstrukcji żelbetonowej obiektu. Po okazałej uroczystości budowa znacznie spowolniła, do wybuchu II wojny światowej wzniesiono zaledwie żelbetową konstrukcję ścian zewnętrznych. W czasie wojny bryła obiektu uległa uszkodzeniu na skutek ostrzału, zniszczenia usunięto w latach 50. Na przełomie lat 70. i 80. na terenie fortów rozpoczęto organizację cyklicznych uroczystości, przed którymi porządkowano teren i dekorowano budynek Mauzoleum. W lutym 1981 r. uroczystości 150. rocznicy Bitwy zorganizowano pod patronatem NSZZ „Solidarność”, z tej okazji w pobliżu Mauzoleum ustawiono 8-tonowy głaz z pamiątkową tablicą oraz 15-metrowy krzyż. Budowę Pomnika Mauzoleum zakończono dopiero w 2012 r. w ramach rewitalizacji przeprowadzonej przez Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce. W środku obejrzyć można m.in. sarkofag z prochami poległych powstańców, wystawy multimedialne, kolekcję miniaturowej armii oraz skansen artylerii Królestwa Polskiego.

2. Ulica Bitwy pod Ostrołęką.

Bitwa pod Ostrołęką z 26 maja 1831 r. była jednym z ważniejszych wydarzeń powstania listopadowego, polskiego powstania narodowego przeciwko Imperium Rosyjskiemu, które wybuchło w nocy z 29 na 30 listopada 1830 r., a zakończyło się 21 października 1831 r. Na skutek przedłużającej się przerwy w działaniach wódz naczelny gen. Jan Zygmunt Skrzynecki pod wpływem opinii publicznej opracował plan wyprawy w sile 45 tys. żołnierzy przeciwko liczącemu 30 tys. żołnierzy korpusowi rosyjskiemu, który znajdował się między Ostrołęką a Łomżą. Realizacja planu przebiegała pomyślnie, jednak 18 maja z nieznanых przyczyn Skrzynecki nie zdecydował się na zaatakowanie pod Śniadowem otoczonej już gwardii rosyjskiej, która dzięki temu ocalała i uszła na Białystok. Gdy Skrzynecki ruszył w pościg, zaalarmował tym feldmarszałka Iwana Dybicza, który na czele 40 tys. żołnierzy rozpoczął marsz na Warszawę, grożąc siłom polskim odcięciem od stolicy. Skrzynecki z 30 tys. żołnierzy przybył wieczorem 25 maja pod Ostrołękę i przystąpił do przeprawy przez Narew. Rankiem 26 maja, gdy przeprawa wojsk polskich przez Narew jeszcze trwała, niespodziewanie zaatakowały Polaków nadchodzące oddziały Dybicza. Wojska rosyjskie po zażartych walkach zajęły Ostrołękę, której broniła brygada Ludwika Bogusławskiego, następnie czołowe oddziały rosyjskie przeprawiły się na prawy brzeg Narwi. Gdy po południu Dybicz przerzucił przez Narew dodatkowe siły, Rosjanie ruszyli do generalnego natarcia. Kontratakujące wojska polskie zdołały odrzucić Rosjan z powrotem do rzeki, jednak powstrzymane zostały przez silny ogień rosyjskiej artylerii i wycofały się z ciężkimi stratami. Ponowne natarcie Rosjan powstrzymał śmiały atak 4 baterii artylerii lekkokonnej podpułkownika

Józefa Bema, co pozwoliło armii Skrzyneckiego wykonać odwrót na Warszawę. Walki toczyły się przez cały dzień zarówno w samej Ostrołęce, jak i na jej przedpolach. W trakcie walk miasto bardzo ucierpiało – pożary trwały zarówno przed południem, w czasie walki wręcz na ulicach i podwórzach z udziałem mieszczan, jak i po południu jako rezultat ostrzału artyleryjskiego z obu stron. Pomimo nierozstrzygniętego wyniku Bitwy, powszechnie uważana jest ona za klęskę Polaków.

3. Pomnik Szarży Artylerii Konnej gen. Józefa Bema.

Wieczorem wykończone całodzienną ciężką walką oddziały polskie z licznymi stratami zaczęły się wycofywać. Ok. godziny 19.00 do bitwy dołączyła dowodzona przez podpułkownika Józefa Bema i składająca się z dziesięciu dział 4 Bateria Lekkokonna. W wyniku szarży Bem stracił w walce połowę ludzi i koni, jednak swymi brawurowymi manewrami zaskoczył Rosjan i umożliwił uporządkowany odwrót polskich oddziałów, a w konsekwencji zakończenie Bitwy bez wyraźnego rozstrzygnięcia. Za swój czyn Bem został awansowany na stopień pułkownika i odznaczony krzyżem Virtuti Militari. Monument upamiętniający szarżę postanowiono wystawić na setną rocznicę Bitwy, inicjatorem jest budowy był stacjonujący w Wojciechowicach 12 Dywizjon Artylerii Konnej. Prace na podstawie projektu Romualda Zerycha i Borysa Zinserlinga rozpoczęto w kwietniu 1930 r. Na niewielkim kopcu ustawiono wysoki cokół, a na nim wzbijającego się do lotu pełnoplastycznego orła w koronie, a także pamiątkową tablicę. 26 maja 1931 r., po zakończeniu głównych uroczystości odbywających się przy powstającym Mauzoleum, pochód dotarł pod pomnik. Odsłonięcia obiektu dokonał inspektor armii gen. Leonard Skierski. W końcu 1939 r. lub na początku 1940 r. pomnik został zniszczony przez niemieckiego okupanta. 26 maja 1957 r. w miejscu, w którym znajdował się monument, odbyła się manifestacja patriotyczna. Zgromadziły się delegacje szkół, zakładów pracy, organizacji politycznych i społecznych, które ułożyły kamień węgielny i wmurowały akt erekcyjny. Na podstawie zdjęć pierwotnego pomnika model orła wykonał ostrołęcki artysta i projektant Henryk Krauze, a sam postument (niebędący wierną kopią oryginału) odtworzyły służby miejskie. Ponowne odsłonięcie obiektu nastąpiło 20 lipca 1958 r.

4. Grób Generała Ludwika Kickiego.

Rannych w Bitwie pod Ostrołęką powstańców-żołnierzy najczęściej znoszono do wsi Kruki, gdzie w dworku Bagińskich mieściła się główna kwatera gen. Skrzyneckiego, a w stodole lazaret, w którym rannym udzielano pomocy medycznej, a nawet dokonywano prostych operacji. Gen. Kicki trafiony odłamkiem kuli armatniej podczas szarży konnicy skonał, nim doniesiono go do Kruków. W chwili śmierci nie miał ukończonych 40 lat. Jego pierwotne miejsce pochówku znajdowało się w innej lokalizacji. Po zakończeniu powstania żandarmeria rosyjska miała zamiar wydobyć zwłoki Kickiego i wywieźć w nieznanym kierunku. Po uzyskaniu tej wiadomości mieszkańcy wsi Kruki przenieśli w nocy zwłoki generała i zakopali na piaszczystym wzgórzu, w lasku, bez krzyża, w nieznanym miejscu. Dopiero w 1905 r., kiedy powiał lekki wiatr wolności, na mogile generała postawiono krzyż. W 1930 r., w setną rocznicę wybuchu powstania, mogiłę otoczono żelbetowym płotkiem i ustawiono krzyż z tablicą epitafijną i zdjęciem generała. Podczas II wojny światowej Niemcy zdewastowali mogiłę, dopiero w latach 70. ją odrestaurowano i przywrócono jej wygląd pierwotny.

5. Ulica Juliusza Konstantego Ordona.

Konstanty Julian Ordon (ur. 15 października 1810 r. w Warszawie, zm. 4 maja 1887 r. we Florencji) był drugim z pięciu synów Karola Franciszka, rewizora generalnego komory celnej w Warszawie. W latach 1823–1828 uczęszczał do Liceum w Warszawie, w sierpniu 1828 r. wstąpił do baterii pozycyjnej artylerii konnej gwardii. Wtajemniczony w przygotowania powstańcze, wziął udział w wydarzeniach 29/30 listopada 1830 r. Walczył w 4 baterii artylerii konnej pod Dobrem, Wawrem, Grochowem, Dębem Wielkim, Iganiami, Tykocinem, Złotoryją i Ostrolęką. Za odwagę wykazaną w Bitwie pod Ostrolęką otrzymał srebrny Krzyż Virtuti Militari, awans na podporucznika i dowództwo baterii. Podczas obrony Warszawy dowodził baterią artylerii w reducie nr 54, która została wysadzona w powietrze 6 września 1831 r. W wierszu „Reduta Ordona” jego rzekomą śmierć opisał Adam Mickiewicz, mimo że podczas wybuchu Ordon został jedynie mocno poparzony. Od 1833 r. mieszkał na emigracji. Od 1860 r. służył w oddziałach Giuseppe Garibaldiego, następnie w armii włoskiej do 1867 r.

6. Grób Generała Henryka Kamieńskiego.

Według tradycji w tej lokalizacji znajduje się miejsce pochówku bohatersko poległego w Bitwie dowódcy 5 Dywizji Piechoty. Gen. Henryk Kamieński był wychowankiem francuskich uczelni wojskowych, w 1806 r. pełnił funkcję adiutanta marszałka Francji Nicolasa Charles'a Oudinota. W 1808 r. walczył w wojnie na Półwyspie Apenińskim, brał udział w kampanii moskiewskiej 1812 r. W 1815 r. odszedł z wojska. Mimo złego stanu zdrowia powrócił do niego na wieść o wybuchu powstaniu listopadowego. Zginął, prowadząc ostatni polski kontratak na przyczółek rosyjski. Został ciężko raniony podczas ostrzału artyleryjskiego, kiedy kula armatnia oberwała mu obie nogi. Oznaczonym krzyżem grobem opiekowali się poszczególni właściciele posesji przy dzisiejszej ul. Stacha Konwy. Ok. 2012 r. podczas ziemnych prac poszukiwawczych nie odnaleziono jednak żadnych śladów szczątków. W związku z tym krzyż z mogły przeniesiono do pobliskiego Mauzoleum Bitwy pod Ostrolęką. Według innych przekazów gen. Kamieński został pochowany w Nożewie, miejscowości oddalonej od Ostrołęki o 7 km.

7. Cmentarz Parafialny.

Założony został w 1817 r. na północ od miasta, wówczas w znacznej od niego odległości, na niewielkim wzniesieniu ok. 90 m od Narwi. Miał on zastąpić dotychczasowy cmentarz przy kościele farnym, z którego przeniesiono tu drewnianą kaplicę. W miejscu tym, jeszcze przed założeniem cmentarza, grzebano osoby niegodne pochówku w poświęconej ziemi, ofiary zarazy oraz poległych w walkach żołnierzy z wojen szwedzkich i napoleońskich. Pierwotnie otoczony był jedynie rowem bez ogrodzenia. W czasie Bitwy z 1831 r. był już użytkowany od 14 lat, zapewne pochowano na nim część poległych w jej następstwie żołnierzy-powstańców i mieszkańców miasta. Na cmentarzu spoczywa Ksawery Franciszek Kochanowski (1808 – 14.05.1860) – obywatel ziemski, właściciel dworu Kordowo, powstaniec listopadowy w stopniu podpułkownika. Gdy armia carska pod dowództwem feldmarszałka Iwana Dybicza weszła do Królestwa Polskiego w celu stłumienia powstania, Kochanowski utworzył niezwłocznie złożony z Kurpiów oddział partyzancki,

z którym skierowany został w lasy pod Pultusk. Kiedy wojska nieprzyjacielskie zajęły województwa augustowskie i płockie, zaistniała konieczność przegrupowań. Wówczas z oddziałem Kurpiów udał się lasami w okolice Broku, gdzie stacjonował korpus Rosena. Nie miał jednak sił na atakowanie obozu, pozostał więc w widłach Narwi i Bugu, przerywając przez długi czas linie komunikacyjne armii rosyjskiej. W bitwie ostrołęckiej na nadnarwiańskich błoniach 26 maja 1831 r. jego oddział ofiarnie bronił przeprawy przez rzekę, razem z tyralierami atakując bohatercko szeregi nieprzyjaciela. Kurpie, uzbrojeni w myśliwskie jednorurki, sztucery i na sztorc osadzone kosy, wykazywali w walce dużą odwagę i bohaterstwo. Mogiła Ksawerego Franciszka Kochanowskiego jest obecnie najstarszą na ostrołęckim cmentarzu parafialnym, do dziś zachowaną. Otoczona jest żeliwnym ażurowym płotkiem w kształcie kwadratu, z żeliwnym krzyżem pośrodku, wtopionym w podstawę utworzoną z młyńskiego kamiennego koła. 11 listopada 1988 r., w 70. rocznicę odzyskania niepodległości, na grobie Kochanowskiego odsłonięto płytę pamiątkową, ufundowaną przez Towarzystwo Przyjaciół Ostrołęki.

8. Ulica Generała Józefa Sowińskiego.

Józef Longin Sowiński herbu Krakowczyk (ur. 15 marca 1777 r., zm. 6 września 1831 r.) był absolwentem Szkoły Rycerskiej, uczestnikiem insurekcji kościuszkowskiej. W 1799 r. wstąpił do armii pruskiej, w której służył do lutego 1811 r., kiedy podał się do dymisji. W połowie 1811 r. wstąpił do Armii Księstwa Warszawskiego, gdzie został szefem szwadronu w pułku artylerii konnej, w stopniu kapitana. W czerwcu 1812 r. wziął udział w wyprawie Napoleona przeciw Imperium Rosyjskiemu na Moskwę, w bitwie pod Borodino został poważnie ranny w nogę, którą musiano mu amputować. Poruszał się odtąd o kuli. Po powrocie do Warszawy został dyrektorem Arsenалу Budowniczego w Królestwie Polskim w stopniu podpułkownika, we wrześniu 1820 r., w stopniu pułkownika, został komendantem wojskowej Szkoły Aplikacyjnej. Po wybuchu powstania listopadowego usiłował początkowo powstrzymać wychowanków od udziału w nim, obawiając się jego szybkiego upadku i represji, jednak w trakcie zaangażował się w działania powstańcze. Wiosną 1831 r. powołano go na stanowisko dyrektora wydziału artylerii Komisji Rządowej Wojny. Mimo że cieszył się dużym autorytetem, jako inwalida nie był angażowany do służby liniowej. Nie brał więc udziału w Bitwie pod Ostrołęką, ale miał wpływ na rozwój sił artyleryjskich, które odebrały w niej dużą rolę. Dopiero w lipcu 1831 r., na jego prośbę, mianowano go dowódcą reduty nr 56 na Woli. W miarę zbliżania się wojsk rosyjskich do Warszawy w sierpniu powierzono mu dowodzenie obroną Woli, a 22 sierpnia awansowano na generała brygady. Kilkugodzinna obrona Woli prowadzona przez Sowińskiego nie miała dalszych szans powodzenia wobec przewagi wroga. Generał poległ w trakcie prowadzonych działań obronnych.

9. Ulica Generała Ludwika Kickiego.

Ludwik Kicki herbu Gozdawa (ur. 16 sierpnia 1791 r. w Warszawie, zm. 26 maja 1831 r. pod Ostrołęką) w 1807 r. wstąpił do armii Księstwa Warszawskiego, odznaczył się w wojnie polsko-austriackiej 1809 r. Mianowany pułkownikiem w sztabie generalnym, w 1811 r. został adiutantem ks. Józefa Poniatowskiego. Uczestnik kampanii rosyjskiej 1812 r. W bitwie pod Lipskiem towarzyszył ks. Józefowi, aż ranny osunął się z konia. Służył w armii Królestwa Polskiego jako adiutant wielkiego księcia Konstantego, 16 marca 1821 r. na własną prośbę odszedł

z wojska. Po wybuchu powstania listopadowego wstąpił ponownie do wojska jako dowódca pułku strzelców konnych. W lutym 1831 r. mianowany generałem dywizji. Został pełnomocnikiem Rządu Tymczasowego, zajął Modlin, dowodził obroną lewego brzegu Wisły. Będąc dowódcą brygady jazdy odznaczył się w bitwach pod Białoleką, Grochowem, Wawrem, Dębem Wielkim, Iganiami, uczestniczył w wyprawie na Siedlce. Poległ w czasie szarży jazdy w Bitwie pod Ostrołęką. Spoczywa w brzozowym gaju we wsi Kruki, nieopodal miasta.

10. I Liceum Ogólnokształcące im. gen. Józefa Bema.

Założone w 1913 r. jako prywatne Progimnazjum Polskie Dionizego Majewskiego, w okresie międzywojennym Państwowe Gimnazjum (od 1932 r. Gimnazjum i Liceum) im. króla Stanisława Leszczyńskiego. Obecny budynek oddano do użytku w 1932 r. Po II wojnie światowej szkołę nazwano po prostu Liceum Ogólnokształcącym w Ostrołęce. Patrona w postaci króla Stanisława Leszczyńskiego nigdy oficjalnie nie odwołano, w nowej rzeczywistości politycznej został jednak przemilczany. Dyrekcja szkoły, doceniając znaczenie tradycji i wychowawczego oddziaływania na młodzież jej patrona, w 1974 r. wystąpiła z pismem do Kuratora Okręgu Szkolnego Warszawskiego o reaktywowanie dawnego imienia szkoły. Odpowiedź otrzymano odmowną. Wiosną 1974 r. na wspólnym posiedzeniu rady pedagogicznej i Prezydium Komitetu Rodzicielskiego podjęto uchwałę nadania szkole nowego imienia. Wybór padł na bohatera Bitwy pod Ostrołęką gen. Józefa Bema. Dnia 26 maja 1975 r. w rocznicę Bitwy na rozległym placu szkolnym odbyła się uroczystość nadania szkole imienia nowego patrona.

11. Ulica Generała Ludwika Bogusławskiego.

Ludwik Bogusławski (ur. 25 sierpnia 1773 r. w Górznie Kaliskim, zm. 20 listopada 1840 r. w Warszawie) był uczestnikiem wojen napoleońskich. Od 1820 r. dowodził 4. Pułkiem Piechoty Liniowej (Czwartacy). Za bohaterską postawę w bitwie o Olszynkę Grochowską (25 lutego 1831 r.) awansowany na generała. W dniu 31 marca 1831 kierował rozstrzygającym natarciem pod Dębem Wielkim. 26 maja 1831 r. dowodził Czwartakami w Bitwie pod Ostrołęką.

12. Ulica Generała Henryka Kamińskiego.

Henryk Ignacy Kamiński herbu Ślepowron (ur. 31 lipca 1777 r. w Hruszwicy koło Równego, zm. 26 maja 1831 r. pod Ostrołęką) był wychowankiem francuskich uczelni wojskowych. W 1806 r. był kapitanem grenadierów i adiutantem marszałka Francji Nicolasa Charles'a Oudinota. 30 stycznia 1808 r. został kapitanem 1 Pułku Piechoty wojsk Księstwa Warszawskiego. Mianowany dowódcą szwadronu szwoleżerów Gwardii Cesarskiej, przeprowadził swój szwadron przez Niemcy do Hiszpanii, gdzie walczył, m.in. w bitwie pod Somosierrą. Eskortował powracającego do Francji cesarza Napoleona. W 1811 r. objął dowództwo 10 Pułku Piechoty, zostając pułkownikiem. Uczestnik kampanii moskiewskiej 1812 r. W 1815 r. odszedł z wojska, do którego mimo złego stanu zdrowia powrócił w czasie powstania listopadowego, obejmując dowództwo 5 Dywizji Piechoty. Zginął w trakcie Bitwy pod Ostrołęką, prowadząc ostatni polski kontratak na przyczółek rosyjski.

13. Ulica 26 Maja.

W dniu 26 maja 1831 r. odbyła się Bitwa pod Ostrołęką, jedno z najkrwawszych stracił w czasie powstania listopadowego, w której główne siły wojsk polskich pod dowództwem generała Jana Skrzyneckiego starły się z wojskami rosyjskimi Iwana Dybicza.

14. Kościół pw. św. Antoniego Padewskiego.

Budowę kościoła rzymskokatolickiego, którego fundatorem był sędzia ziemski nurski Tomasz Rola-Gocłowski, rozpoczęto 1666 r. i zakończono w 1696 r. W czasie Bitwy z 1831 r. był własnością Zakonu Bernardynów i pełnił funkcję klasztoru. W początkowym etapie walk znoszono do niego rannych żołnierzy-powstańców. W 1864 r. zabudowania przeszły we władania skarbu państwa i znajdowały się w nich urzędy miejskie. W latach 1915–1917 budynek kościoła służył za szpital wojskowy. W 1925 r. w budynkach należących do kościoła znajdowała się szkoła rzemieślniczo-przemysłowa, później także internat tej szkoły. W 1927 r. kościół poklasztorny został przekazany miejscowej parafii. W dniu 1 września 1978 r. przeniesiono siedzibę jedynej ostrołęckiej parafii do kościoła św. Antoniego, nadano jej również nazwę św. Antoniego, a dotychczasowy kościół parafialny Nawiedzenia NMP stał się na pewien czas kościołem filialnym. Z dniem 1 stycznia 1982 r. parafię podzielono na dwie jednostki z siedzibami w kościele farnym i byłym klasztorze. W nocy z 13 na 14 marca 1989 r. wskutek pożaru wnętrze kościoła uległo znacznemu zniszczeniu. Został on jednak zrekonstruowany i doprowadzony do pierwotnego stanu w ciągu kilku lat. 13 czerwca 2010 r. kościół otrzymał miano sanktuarium.

15. Pomnik-Mogiła Czwartaków Poległych w Bitwie 26 maja 1831 r.

W czasie toczonej w granicach miasta i jego okolicach Bitwy zginęło kilka tysięcy polskich żołnierzy-powstańców. Po odzyskaniu niepodległości podczas prac budowlanych przy nowopowstającej ul. Stanisława Staszica, a także podczas prac ziemnych prowadzonych na wielu ulicach i placach, wykopano kości wielu poległych żołnierzy-powstańców. Zebrano je i złożono w mogile pod murem kościoła poklasztornego. Ustawiono na niej krzyż, obłożono darnią i ogrodzono drutem kolczastym. W trakcie II wojny światowej mogiła uległa zniszczeniu. W drugiej połowie lat 50. władze miejskie ogrodziły ją drewnianym płotem, w 1961 r. mogiłę uporządkowano i złożono na niej pamiątkową tablicę. W 1973 r. w ramach obchodów 600-lecia Ostrołęki w miejscu mogiły ustawiono pomnik w kształcie pękniętego serca autorstwa Ewy i Piotra Gawronów z Warszawy, z którego wylania się w formie płaskorzeźby postać Czwartaka.

16. Dziedziniec przy Kościele pw. św. Antoniego Padewskiego.

Przed kościołem znajduje się dziedziniec, zwany Kalwarią. Z trzech stron otaczają go krużganki, w których umieszczono stacje męki Pańskiej. W czasie trwających walk 26 maja 1831 r. jedna z kompanii 3. Batalionu 4. Pułku Piechoty (Czwartaków) pod dowództwem kpt. Seweryna Wyszpolskiego zabarykadowała się na otoczonym wysokim murem przykościelnym dziedzińcu.

Rosjanie ogniem artyleryjskim rozbili mur i wdarli się do wnętrza, a w wyniku nawiązanej walki obrońcy polegli.

17. Figura Matki Boskiej Niepokalanego Poczęcia.

W maju 1861 r. mieszkańcy Ostrołęki z dobrowolnych składek postanowili ufundować pomnik z figurą Matki Boskiej ku czci żołnierzy-powstańców poległych w Bitwie sprzed 30 lat. Miejscem odpowiednim do wystawienia obiektu wybrano Górę Felkową przy szosie do Ostrowi, jednak na tę lokalizację nie zgodziły się władze powiatowe i gubernialne. Wynikiem kompromisu było wyrażenie zgody na ustawienie obiektu, upamiętniającego jednak dogmat niepokalanego poczęcia Najświętszej Marii Panny, poległych uczestników Bitwy wspominano więc przy nim tylko nieoficjalnie. Wykonaną z kamienia ciosowego figurę zamówiono w Warszawie jesienią 1863 r., a ustawiono na dawnym cmentarzu przykościelnym w 1872 r. Renowacje pomnika odbywały się w 1908 r., 1981 r. oraz 1995 r.

18. Kościół Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny i św. Mikołaja.

Budowę murowanego kościoła rzymskokatolickiego, stanowiącego najstarszy istniejący budynek w mieście, zakończono w 1399 r. z fundacji księcia mazowieckiego Janusza I Starszego. Po barokowej rozbudowie z lat 1647-1660, z pierwotnej gotyckiej formy pozostało jedynie prezbiterium. Obecny kształt kościół uzyskał po przebudowie zakończonej w 1785 roku, w takiej formie był więc świadkiem Bitwy z 1831 r. W czasie I wojny światowej pociski armatnie naruszyły dach i ściany, w 1938 r. rozpoczęto nieukończoną przebudowę. W czasie II wojny światowej świątynia zamieniona była w więzienie, a później na magazyn zbóż i nawozów sztucznych, na koniec utworzono w niej magazyn remontowy czołgów. Niemcy rozebrali również nawy boczne i część frontową wydłużającą kościół. Nawy te zostały odbudowane w latach 1997-1999. Do 1978 r. siedziba jedynej w mieście parafii rzymskokatolickiej.

19. Tablica Upamiętniająca Bitwę pod Ostrołęką.

W ramach obchodów tysiąclecia państwa polskiego w Elektrociepłowni w Ostrołęce-Wojciechowicach odlano żelazną tablicę informacyjną upamiętniającą bitwę z 1831 r. Umieszczono ją na frontowej ścianie zabytkowej kamienicy wybudowanej w latach 1823-1825, która pełniła ówczesnie funkcję poczty. Właśnie w tym budynku ostatnią noc przed Bitwą spędził dowódca wojsk polskich gen. Jan Zygmunt Skrzynecki. Odsłonięcia tablicy w obecności młodzieży szkolnej, harcerzy i zgromadzonych mieszkańców Ostrołęki dokonały władze miejskie w dniu 22 lipca 1966 r. Od 1975 r. budynek stanowił siedzibę Muzeum Okręgowego w Ostrołęce, obecnie Muzeum Kultury Kurpiowskiej.

20. Pomnik Generała Józefa Bema.

Józef Zachariasz Bem herbu Bem (ur. 14 marca 1794 r. w Tarnowie, zm. 10 grudnia 1850 r. w Aleppo) w czasach Księstwa Warszawskiego kształcił się w szkołach wojskowych w zakresie inżynierii militarnej, w tym artylerii, budowy fortyfikacji i konstrukcji mostów. Był uczestnikiem kampanii rosyjskiej 1812 r. i obrony Gdańska w 1813 r. W 1826 r. odszedł z wojska, powrócił po wybuchu powstania listopadowego w dniu 10 marca 1831 r. Brał udział w wielu potyczkach, w Bitwie pod Ostrołęką dowodzona przez niego 4 Bateria Lekkokonna wslawiła się śmiałą szarżą umożliwiającą uporządkowany odwrót sił polskich, za co uzyskał awans na stopień pułkownika. Walczył do końca powstania, pod jego koniec mianowany generałem brygady. W późniejszych latach życia przebywał na emigracji, wziął również udział w powstaniu węgierskim w 1848 r., gdzie dowodził wojskami węgierskimi w Siedmiogrodzie i Banacie. Pod koniec powstania został naczelnym wodzem armii węgierskiej. Zmarł na zesłaniu w Aleppo w ówczesnym Imperium Osmańskim. Inicjatorem i realizatorem wzniesienia pomnika gen. Bema w Ostrołęce było Towarzystwo Miłośników Ziemi Ostrołęckiej. Monument zaprojektował i wykonał warszawski artysta rzeźbiarz Edmund Matuszek. Odsłonięcie nastąpiło podczas obchodów 600-lecia Miasta Ostrołęki w dniu 26 maja 1973 r. Ciężar całego obiektu określa się na 68 ton. Cokół i płytę wykonano z żelbetonu i obłożono płytkami granitowymi. Powłokę popiersia wytworzono z betonu, wewnątrz wypełniono karmazytem. Przed pomnikiem ustawiono lufę armatnią. W kwietniu 1996 r. odbyła się renowacja obiektu.

21. Plac Generała Józefa Bema.

Nie jest znana dokładna data powstania placu, źródła pisane potwierdzają jednak, że istniał na pewno już w XVI wieku. Utworzony został jako klasyczny rynek z ośmioma wychodzącymi od niego ulicami, przez lata stanowił centrum administracyjne i handlowe miasta. Z pewnością był nie tylko świadkiem krwawych wydarzeń Bitwy, ale także miejscem defilad, zbiórek, przegrupowań, a nawet bezpośrednią areną walk. W poszczególnych okresach historii miasta nosił różne nazwy, których możemy wyodrębnić aż sześć. Przez okres I Rzeczypospolitej, Królestwa Polskiego i zaborów znany był po prostu Rynek. Podczas okupacji niemieckiej w czasie I wojny światowej zwany był Placem Świętego Marka, w odrodzonej Polsce ustanowiono nazwę Placu 3 Maja. Hitlerowscy okupanci przemianowali go na Hermann Goering Platz. Po wojnie znów na krótko powrócił do nazwy Placu 3 Maja, by w 1948 r., na 70. rocznicę urodzin przywódcy Związku Radzieckiego, otrzymać miano Placu Józefa Stalina. W 1956 r. po politycznej odwilży otrzymał obecną nazwę i patrona w postaci gen. Józefa Bema, który funkcjonował w świadomości mieszkańców miasta jako bohater Bitwy pod Ostrołęką z 1831 r.

22. Ratusz.

Wzniesiona w 1824 r. klasycystyczna siedziba władz miejskich stała się naocznym świadkiem odbywających się 17 lat później walk polsko-rosyjskich. W czasie Bitwy nie odniósł poważniejszego uszczerbku, został jednak częściowo zniszczony w pożarze w lutym 1837 r. Ponownie zniszczony w 1915 r. w czasie działań wojennych, odbudowany w 1924 r. według projektu Leszka Wodnickiego. Częściowo zniszczony w trakcie II wojny światowej. Dość gruntownie przebudowany

przez Lecha Sitarskiego w 1969 r., w wyniku czego zatracił klasycystyczne cechy stylowe. Ostatnie zmiany w jego architekturze nastąpiły podczas prac renowacyjnych w 1997 r. według projektu Jana Deptuły.

23. Ulica Generała Ignacego Prądzyńskiego.

Ignacy Pantaleon Prądzyński herbu Grzymała (ur. 20 lipca 1792 w Sannikach, zm. 4 sierpnia 1850 r. na wyspie Helgoland) w wieku 15 lat wstąpił do wojska Księstwa Warszawskiego. Uczestniczył w wojnie polsko-austrackiej 1809 r., kampanii moskiewskiej 1812 r., bitwie narodów pod Lipskiem w 1813 r. oraz obronie Paryża w 1814 r. Podczas służby w armii Królestwa Polskiego dał się również poznać jako inżynier wojskowy, był autorem m.in. projektu budowy Kanału Augustowskiego. W latach 1826-1829 więziony za przynależność do tajnych organizacji patriotycznych. Podczas powstania listopadowego podkomendant Twierdzy Zamość, następnie kwatermistrz generalny Sztabu Głównego i dowódca korpusu inżynierów. Dowodził w wygranej bitwie pod Iganiem (10 kwietnia 1831 r.), był zwolennikiem zdecydowanych działań zaczepnych. Uczestniczył w Bitwie pod Ostrołką z 26 maja 1831 r. Od 16 sierpnia do 19 sierpnia 1831 r. wódz naczelny powstania. Po jego upadku w latach 1832-1833 na zesłaniu w Wiatce w głębi Rosji. W 1834 r. powrócił do Królestwa Polskiego.

24. Szkoła Podstawowa nr 1 im. Stanisława Jachowicza.

Stanisław Franciszek Wincenty Rudolf Jachowicz (ur. 17 kwietnia 1796 w Dzikowie (dzielnicy Tarnobrzega), zm. 24 grudnia 1857 w Warszawie) kształcił się na wydziale filozoficznym Uniwersytetu we Lwowie, gdzie był współzałożycielem i wpływowym członkiem tajnego Towarzystwa Ćwiczącej się Młodzieży w Literaturze Ojczyściej. Literacko zadebiutował w 1818 r. opublikowanymi w „Pamiętniku Lwowskim” bajkami. W 1824 r. wydał w Płocku swoją pierwszą książkę, zbiór 58 wierszowanych bajek i umoralniających opowiadań dla dzieci pod tytułem Bajki i powieści. Choć nie był pierwszym polskim autorem piszącym dla dzieci, w przeciwieństwie do poprzedników potrafił zrozumieć dzieci i ich sposób widzenia świata. W swoich wierszach dla dzieci porzucił operowanie alegorią, używając zamiast niej konkretnych przykładów, przekazywanych naturalnym, codziennym językiem. Ogółem napisał kilkaset wierszyków i powiastek dydaktyczno-moralizatorskich. W 1830 r. zaczął wydawać pierwsze w Europie codzienne pismo dla dzieci – „Dziennik dla Dzieci”. Kiedy wybuchło powstanie listopadowe, prowadzony przez Jachowicza dziennik wyróżnił się patriotyczną postawą i zdecydowanie poparł zryw. Na łamach „Dziennika” objaśniano dzieciom pojęcie powstania, miłości do ojczyzny, wskazywano powinności wobec kraju ojczystego, radząc, aby „napawały serca młodociane przykładem cnót bohaterskich”. Pierwsza szkoła podstawowa w Ostrołęce powstała w 1905 r., była to jednoklasówka z językiem wykładowym rosyjskim. Z tej właśnie placówki w 1918 r. powstała Szkoła Powszechna Nr 1. W 1923 r. zaczęto budować budynek szkoły przy ul. gen. Tadeusza Kościuszki. W tym też roku nadano jej imię Stanisława Jachowicza – nauczyciela, pisarza, działacza społecznego, który całe życie poświęcił dzieciom. Po wojnie szkoła znalazła lokum w murach gimnazjum. W latach 1945-47 nosiła pełną nazwę: Siedmioklasowa Szkoła Powszechna nr 1 Stopnia Trzeciego im. Stanisława Jachowicza w Ostrołęce. W 1950 roku „Jedynkę” podzielono i część jej stała się Szkołą Ćwiczeń dla Liceum Pedagogicznego. Pozostałą część umieszczono

na III piętrze gimnazjum, ta właśnie szkoła przyjęła nazwę: Szkoła Podstawowa nr 1 im. Stanisława Jachowicza w Ostrołęce. W 1957 r. szkoła przeprowadziła się do drewnianego baraku przy ulicy Inwalidzkiej. Nowa karta w historii „Jedynki” rozpoczęła się w 1977 r., kiedy został oddany do użytku obecny budynek przy ówczesnej ul. gen. Aleksandra Gorbatowa 4/6 (obecnie ul. gen. Emila Augusta Fieldorfa „Nila”). W 1983 r. szkołę rozbudowano.

25. Ulica Pułkownika Piotra Wysockiego

Piotr Jacek Wysocki (ur. 10 września 1797 w Winiarach, zm. 6 stycznia 1875 w Warce) w młodości kształcił się w Warszawie; najpierw w szkole pijarskiej, a następnie, od 1818 r., jako kadet w Szkole Podchorążych Piechoty. Służba w 4 pułku grenadierów, stosunki panujące w polskiej armii, zwierzchność cara i ciężkie warunki służby wpłynęły na poglądy Wysockiego, zbliżając go do kół patriotycznych. Wieczorem 29 listopada 1830 r. poderwał do powstania podchorążych, wchodząc do Szkoły Podchorążych, przerywając zajęcia z taktyki. Po wybuchu powstania listopadowego został mianowany kapitanem, w powstaniu dosłużył się stopnia pułkownika, był adiutantem naczelnego wodza Michała Radziwiłła. Uczestniczył w bitwach: pod Wawrem, pod Grochowem, pod Dobrem i pod Okuniewem. Nie brał udziału w Bitwie pod Ostrołęką, jednak symbolicznie można uznać go za jej inicjatora (jako inicjatora całego powstania). Brał także udział w wyprawie generała Józefa Dwernickiego na Wołyń, przeszedł granicę austriacką, ale uniknął internowania i przedostał się z powrotem do kraju. We wrześniu 1831 r., będąc dowódcą 10 pułku piechoty liniowej, został ranny podczas walk w obronie reduty nr 56 na warszawskiej Woli i 6 września 1831 r. dostał się do niewoli rosyjskiej. Po powstaniu zesłany na katorgę, do kraju powrócił w 1857 r.

26. Ulica Generała Tomasza Łubieńskiego.

Tomasz Andrzej Adam Łubieński herbu Pomian (ur. 24 grudnia 1784 r. w Szczytnikach koło Kalisza, zm. 27 sierpnia 1870 r. w Warszawie) walczył w kampaniach napoleońskich w Hiszpanii i Austrii, m.in. bitwie pod Somosierrą i pod Wagram. W kampanii 1813 r. walczył pod Dreznem, Kulm, Lipskiem i Hanau. Do służby w wojsku polskim przeszedł w stopniu generała majora, w 1816 r. podał się do dymisji. W cywilu zajął się działalnością gospodarczą oraz polityczną. W 1820 i 1825 r. poseł na Sejm Królestwa Polskiego. W 1829 r. otrzymał nominację na senatora – kasztelana. W powstaniu listopadowym stanął po stronie sceptycznie nastawionych generałów. 21 grudnia 1830 r. Łubieński wszedł do rządu jako zastępca ministra spraw wewnętrznych, ale już 7 stycznia 1831 r. został zdymisjonowany. Jako senator podpisał 25 stycznia 1831 roku akt detronizacji Mikołaja I Romanowa. Następnego dnia zgłosił poprawkę do protokołu obrad Senatu zastrzegającą, że pozbawienie cara tronu polskiego odbyło się z inicjatywy izby poselskiej, a senatorowie zmuszeni byli iść w ślad za nią. 10 lutego 1831 r. gen. Łubieński został mianowany dowódcą II korpusu jazdy, z którym walczył w bitwie pod Wawrem oraz pod Grochowem. Nie miał swego przekonania o daremności walk i spodziewał się szybkiej, całkowitej klęski. W kampanii zakończonej Bitwą pod Ostrołęką dowodził prawym skrzydłem, osłaniającym Skrzyneckiego. Miał pod komendą 11 900 żołnierzy i 26 dział. Sprawnymi manewrami wydostał się przebojem z okrążenia pod Nurem, ponosząc przy tym bardzo nieznaczne straty i wycofał się w kierunku Ostrołęki. W bitwie stoczonej 26 maja Łubieński stał w odwodzie, a po klęsce opowiedział się

za odwrotem w kierunku Warszawy. 1 czerwca gen. Skrzynecki awansował Łubieńskiego do stopnia generała dywizji i mianował szefem sztabu. 15 sierpnia odrzucił propozycję objęcia dowództwa. Podczas walk o Warszawę dostarczał zaopatrzenie do miasta, nie próbował jednak wiązać odwodów przeciwnika. Jak wszyscy generalowie powstania pozostali w kraju, gen. Tomasz Łubieński został zesłany do Rosji. Szybko uzyskał jednak przebaczenie. Tylko on z tego grona został zaszczycony audiencją u cara Mikołaja I dnia 24 listopada 1831 r. w Moskwie. W kolejnym etapie życia poświęcił się prowadzeniu przedsiębiorstwa.

27. Ulica Stanisława Barzykowskiego.

Stanisław Barzykowski herbu Sulima (ur. 19 listopada 1792 r. w Drożęcinie, zm. 15 marca 1872 r. w Paryżu) pochodził z rodziny średnio zamożnej szlachty. Po naukach pobieranych w Łomżyńskiej Szkole Pijarów oraz Liceum Warszawskim rozpoczął pracę w biurze Rady Stanu Księstwa Warszawskiego. Po upadku Księstwa Warszawskiego kontynuował naukę na uniwersytetach w Berlinie i w Heidelbergu. Wstąpił do konspiracyjnego niepodległościowego Związku Kosynierów. W 1824 r. został wybranym posłem na sejm Królestwa Polskiego z powiatu ostrołęckiego. Na sejmach 1825 i 1830 zaliczany był do grona opozycji, zyskując miano świetnego mówcy. Na sejmie czerwcowym 1830 zbliżył się do obozu ks. Adama Jerzego Czartoryskiego, w którym pozostał do końca życia. W grudniu 1830 r. został szefem wydziału wojkowego Rady Najwyższej Narodowej. Jako poseł z powiatu ostrołęckiego województwa płockiego na sejm powstańczy podpisał 25 stycznia 1831 r. akt detronizacji Mikołaja I Romanowa. 29 stycznia 1831 r. został członkiem Rządu Narodowego odpowiedzialnym za Wydział Wojny. Pomimo swego wysokiego stanowiska wstąpił jako żołnierz do Pułku 17 Piechoty Liniowej. Wziął udział w bitwach pod Wawrem, o Olszynkę Grochowską, pod Iganiami. Nie brał udziału w samej Bitwie pod Ostrołęką, jednak swymi działaniami politycznymi i wojskowymi miał pośredni wpływ na jej wybuch i przebieg. Po upadku powstania przebywał na emigracji.

28. Ulica Wincentego Pola.

Wincenty Ferreriusz Jakub Pol, ps. „Janusz” (ur. 20 kwietnia 1807 w Lublinie, zm. 2 grudnia 1872 r. w Krakowie) pochodził z polonizującej się rodziny niemiecko-francuskiej, kształcił się na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego. Brał udział w powstaniu listopadowym jako podchorąży 10 Pułku Ułanów Litewskich, był ranny w czasie walk. W uznaniu zasług został odznaczony orderem *Virtuti Militari* i awansowany do stopnia podporucznika. Po upadku powstania 5 października 1831 r. przeszedł z oddziałem granicę z Prusami w okolicach Jastrzębia. Organizował pomoc dla powstańców udających się na emigrację, jako wysłannik gen. Józefa Bema przebywał w Lipsku, Dreźnie, a później we Francji. Po upadku powstania został uznanym poetą i geografem.

29. Ulica Joachima Lelewela.

Joachim Lelewel (ur. 22 marca 1786 r. w Warszawie, zm. 29 maja 1861 r. w Paryżu) pochodził ze spolonizowanej szlachty pruskiej, był polskim historykiem, bibliografem, sławistą,

numizmatykiem, poliglota, heraldykiem, działaczem politycznym oraz wolnomularzem. Poseł na sejm Królestwa Polskiego w 1830 r. i sejm powstańczy (grudzień 1830-wrzesień 1831) z powiatu żelechowskiego (okolice Garwolina), przewodniczący sejmowej Komisji Praw Organicznych i Administracyjnych. Członek kierowanej przez Adama Czartoryskiego Rady Administracyjnej w powstaniu listopadowym, członek Rządu Narodowego Królestwa Polskiego. Był też prezesem założonego w trakcie powstania Towarzystwa Patriotycznego – radykalnego odłamu obozu powstańczego, dążącego do wprowadzenia fundamentalnych reform społecznych. Jako poseł podpisał akt detronizacji Mikołaja I Romanowa. 5 października 1831 r. wraz z oddziałami powstańczymi przekroczył granicę Królestwa Polskiego i Prus. Po upadku powstania emigrował z kraju.

30. Ulica Emilii Plater.

Emilia Broel-Plater herbu Plater (ur. 13 listopada 1806 w Wilnie, zm. 23 grudnia 1831 r. w Justianowie) pochodziła ze spolonizowanej rodziny z Inflant Polskich (dzisiejsza Łotwa). Była jedną z pierwszych inicjatorek samodzielnego powstania na Litwie, które rozgorzało na wieść o wybuchu powstania listopadowego w Królestwie Polskim. Obcięła swoje długie włosy, przywdziała strój męski, a następnie uzbrojona w pistolety i sztylet wyruszyła do walki. Sformowany przez nią oddział partyzancki liczył 280 strzelców, kilkuset chłopów kosynierów i 60 kawalerzystów. Wraz z oddziałem rozpoczęła marsz z Litwy w kierunku Dyneburga. W zaciętych walkach, stoczonych z Schirmanem pod Ucianą i Onikszdami oddział Emilii poniósł znaczne straty w zabitych i rannych i uległ rozproszeniu. W zaistniałej sytuacji 30 kwietnia przyłączyła się do oddziału Karola Załuskiego, rozłożonego obozem pod Poniewieżem. W czerwcu nadano jej honorowy stopień kapitana i powierzono dowództwo 1 kompanii 1 Pułku Piechoty Litewskiej, przemianowanego następnie na 25 Pułk Piechoty Liniowej. 9 lipca, na naradzie wojennej w Kurszanach, postanowiono podzielić siły polskie na 3 korpusy. Emilia Plater znalazła się pod dowództwem gen. Chłapowskiego, który postanowił złożyć broń i przekroczyć granicę Prus Wschodnich. W celu kontynuowania walki postanowiła przedostać się do Warszawy. Przez dziesięć dni w przebraniu chłopskim Platerówna i jej towarzysze szli do Królestwa, ukrywając się po lasach. Trudy wędrówki – zmęczenie, głód, bezsenność – okazały się jednak ponad siły fizyczne Emilii. Znalazła schronienie na dworze w Justianowie w ówczesnym powiecie sejneńskim. Mimo troskliwej opieki zmarła tam 23 grudnia 1831 r. w wieku 25 lat.

31. Ulica Juliusza Słowackiego.

Juliusz Słowacki herbu Leliwa (ur. 4 września 1809 w Krzemieńcu, zm. 3 kwietnia 1849 w Paryżu) kształcił się na studiach prawniczych (w latach 1825–1828) w Wilnie. 30 marca 1829 r. objął posadę aplikanta w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu. Na początku 1830 r. w roczniku Melitele zadebiutował bezimiennie powieścią poetycką Hugo. Po wybuchu powstania listopadowego poeta, niezdolny do służby z bronią w ręku, 9 stycznia 1831 r. podjął pracę w powstańczym Biurze Dyplomatycznym księcia Adama Jerzego Czartoryskiego. 8 marca opuścił Warszawę i przez Wrocław udał się do Drezna. 25 lipca, w ramach misji dyplomatycznej zleconej przez powstańczy Rząd Narodowy, wyruszył z pilnymi listami do polskich przedstawicieli w Paryżu i Londynie. 31 lipca w południe dotarł do Paryża, a 3 sierpnia do Londynu. Po upadku powstania

poświęcił się pracy literackiej, uznawany jest powszechnie za największego przedstawiciela polskiego romantyzmu.

32. Ulica Czwartaków.

Polski pułk piechoty okresu Królestwa Kongresowego. Utworzony w 1815 r., wchodził w struktury 2 Dywizji Piechoty. Stacjonował w Warszawie. Koszary, zwane Sapieżyńskimi, mieściły się przy ulicy Zakroczymskiej. II batalion 4 Pułku stacjonował w Koszarach Sierakowskich przy ulicy Konwiktorskiej. Pułk w okresie pokojowym składał się ze sztabu i dwóch batalionów po cztery kompanie, oraz związanych z batalionami dwoma kompaniami rezerwowymi. Po wybuchu powstania listopadowego zreorganizowano piechotę. Pułk wszedł w skład nowo sformowanej 3 Dywizji Piechoty. 26 kwietnia 1831 r. przeprowadzono kolejną reorganizację piechoty armii głównej dzieląc ją na pięć dywizji. Pułk znalazł się w 1 Brygadzie 3 Dywizji Piechoty. Pułk Czwartaków pod dowództwem Ludwika Bogusławskiego szczególnie wstąpił się podczas Bitwy pod Ostrołęką. Do 2017 r. ulica nosiła nazwę Batalionu Czwartaków, odnoszącej się do Batalionu Armii Ludowej im. Czwartaków, jednak została zmieniona na podstawie ustawy demokomunizacyjnej.

33. Ulica Majora Tomasza Turskiego.

Tomasz Turski służył w wojsku Królestwa Polskiego, w stopniu majora brał udział w Bitwie pod Ostrołęką, podczas której dowodził 3 kompanią pozycyjną artylerii pieszej.